

پیشران‌های اثرگذار بر آینده پژوهش علوم انسانی ایران در افق ۱۴۲۰

فاطمه علی‌نژادچمازکتی^۱، سعیده میرحق‌جو لنگرودی^۲

چکیده

هدف: پژوهش حاضر باهدف ارائه روندهای مؤثر و نیروهای پیشران در حوزه علوم انسانی ایران انجام شده و به لحاظ هدف کاربردی است.

روش: در این پژوهش از روش‌های پانل خبرگان، تحلیل اثرات متقاطع و از ابزارهای مرور ادبیات، مصاحبه، پانل، ماتریس اثرات متقاطع و نرم‌افزار میک‌مک استفاده شده است. جامعه پژوهش شامل مدیران، خبرگان، متخصصان و پژوهشگران در حوزه علوم انسانی و آینده‌پژوهی است که به روش نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. ابزار پژوهش حاضر مصاحبه و پرسشنامه است. ابزار تحلیل داده‌های پژوهش، نرم‌افزار میک-مک می‌باشد.

یافته‌ها: بر اساس یافته‌های تحلیل ساختاری و تأیید خبرگان پژوهش پنج عامل تعاملات و شبکه‌سازی علمی بین‌المللی، ساختار سیاست‌گذاری و جهت‌دهی به پژوهش‌ها، اتخاذ رویکردهای میان‌رشته‌ای، سطح توانمندی، مهارت و خلاقیت پژوهشگران و همگامی پژوهشگران با تحولات نوظهور و فناورانه، به‌عنوان نیروهای پیشران در ساخت بدیل‌های آینده‌برونداهای علمی ایران در حوزه علوم انسانی شناخته شدند. نتیجه‌گیری: بهره‌گیری از این پنج پیشران اصلی و تأثیرگذار می‌تواند درک شفافی به مسئولین و سیاست‌گذاران این حوزه برای برنامه‌ریزی ارائه دهد.

کلید واژه‌ها: آینده‌پژوهی، عوامل مؤثر، تحلیل اثرات متقاطع، نیروهای پیشران، علوم انسانی.

۱. مربی، گروه علم‌سنجی علوم اسلامی و انسانی، مؤسسه استادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام، شیراز، ایران. نویسنده مسئول

alinezhad@isc.ac، تلفن همراه: ۰۹۱۱۳۲۶۰۳۶۸، تلفن ثابت: ۰۷۱۳۶۴۶۸۴۲۲

۲. مربی، گروه علم‌سنجی علوم اسلامی و انسانی، مؤسسه استادی و پایش علم و فناوری جهان اسلام، شیراز، ایران.

mirhaghjoo@isc.ac، تلفن همراه: ۰۹۱۱۳۲۶۰۳۶۸، تلفن ثابت: ۰۷۱۳۶۴۶۸۴۲۲

پیشگفتار

توان و ظرفیت تولید برون‌دادهای علمی هر کشور، یکی از ملاک‌های ارزیابی میزان توسعه پایدار و بالندگی آن کشور در حال و آینده محسوب می‌شود؛ تا جایی که مسیر تحول نظام علمی یک کشور، نشان‌دهنده میزان حضور یا انزوای آن کشور در عرصه‌های علمی بین‌المللی می‌باشد (ایون^۱، ۲۰۰۹: ۳). مراکز علمی و دانشگاهی و نظام‌های آموزش عالی به‌عنوان اصلی‌ترین عوامل پویایی و توسعه کشورها، به‌شمار می‌روند. نظام‌های آموزش عالی به‌عنوان موتور محرک توسعه شناخته‌شده است. در قرن کنونی یکی از اهداف راهبردی کشورها، رشد و توسعه آموزش عالی است (بارنت^۲، ۱۹۹۰: ۱۸). یکی از حوزه‌هایی که می‌تواند در پیشرفت و توسعه کشور تأثیرگذار باشد حوزه علوم انسانی است. علوم انسانی به‌عنوان زیربنا، بستر و زمینه‌ساز توسعه ملی و بومی از جایگاه بسیار مهمی برخوردار است زیرا که مسئله‌یابی، کشف و تبیین مسائل و استنباط راهبرد و تعیین مسیر راهبردی کلان هر نظام سیاسی، یکی از مهم‌ترین وظیفه‌های علوم انسانی است. توسعه علوم انسانی نقشی راهبردی در توسعه دانش و فناوری به‌طور کلی دارد (خورشیدی و پیشگاهی، ۱۳۹۱: ۴). در چارچوب یک علوم انسانی جهت‌دار و معنی‌دار است که سایر علوم می‌توانند کارکرد خود را داشته باشند. علوم انسانی در ایران در دهه‌های اخیر مورد توجه بیشتری قرار گرفته است، با این وجود، هنوز نتوانسته است نقش و جایگاه واقعی خود را در توسعه جامعه ایفا نماید. آمار و گزارش‌های موجود نشان می‌دهد که وضعیت تولیدات علمی در حوزه علوم انسانی چندان رضایت‌بخش نیست. به‌گونه‌ای که سهم تولیدات علمی ایران در نمایه استنادی^۳ هنر و علوم انسانی از پایگاه WOS^۴ تا سال ۲۰۲۲، تعداد ۲۳۹۵ مقاله بوده است به عبارتی سهم ایران در تولیدات علوم انسانی دنیا ۰.۰۵ درصد است و در رتبه ۵۱ دنیا قرار دارد (علی‌نژاد، ۱۴۰۱: ۴۱). در حالی که این حوزه در تولید مقالات علمی و پژوهشی داخلی، بیشترین سهم

۱. Evon

۲. Barnett

۳. A&HCI

۴. Web of Science

در تولید علم کشور را دارد. با توجه به اهمیت علوم انسانی برای توسعه و پیشرفت علمی و وضعیت و جایگاه نامطلوب آن در کشور، ارزیابی وضعیت آن، پیش‌بینی چالش‌ها و محدودیت‌های پیشروی آن و ترسیم آینده به‌منظور ارتقای جایگاه آن برای پیشبرد اهداف علمی کشور و امکان برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری برای دفع چالش‌های این حوزه ضروری است. آینده‌پژوهی، مطالعات در حوزه برنامه‌ریزی برای آینده را، به علمی بدون با اصول و مبانی و روش‌های دقیق تبدیل نموده است (گوده^۱ و همکاران: ۲۰۰۸). آینده‌پژوهی منعکس می‌کند که چگونه از دل تغییرات (تغییر نکردن) امروز، واقعیت فردا متولد می‌شود (بل^۲، ۲۰۰۸: ۶۱). آینده‌پژوهی ابزاری است برای حساس ساختن مدیران درباره موضوعات خارج از موضوع موردبررسی و در حال پیدایش، پیش از آن‌که مغلوب آن حوادث شوند (روچ^۳، ۲۰۰۴: ۳۹). درواقع این ابزار مدیران و تصمیم‌گیران را قادر می‌سازد که مسائل مختلف را شناسایی و برنامه‌های راهبردی را برای رویارویی با آن آماده سازند. با این اوصاف، آینده-پژوهی مستقیماً در خدمت مدیریت و برنامه‌ریزی راهبردی قرار می‌گیرد و می‌تواند نقش تعیین‌کننده‌ای در تصمیم‌سازی و سیاست‌گذاری ایفا کند. با توجه به اینکه در محیطی پیچیده زندگی می‌کنیم، با افزایش دینامیک و پویایی محیط، متغیرهای محیطی افزایش می‌یابد و برای بررسی آن‌ها و سازگارشدن با تغییرات محیط، آینده‌پژوهی یک ضرورت محسوب می‌شود (ناظمی جنابی و فضلای، ۱۴۰۰: ۳۶). درک بهتر از آینده یک سیستم، هنگامی رخ می‌دهد که سیستم را به‌طور عمیق‌تر موردبررسی قرار داده و آثار روندهای مؤثر بر آن را دریابیم. (مرزبان و محمدی^۴، ۲۰۲۰: ۱۹). با توجه به اهمیت علوم انسانی در جامعه، پرسش اصلی اینجاست که عوامل کلیدی، محورها و پیشران‌های راهبردی و تأثیرگذار بر آینده این حوزه چیست؟ بر همین اساس به‌منظور پُر کردن شکاف تحقیقاتی، پژوهش حاضر باهدف شناسایی پیشران‌های اثرگذار بر آینده پژوهش در حوزه علوم انسانی ایران می‌باشد که بر

۱. Godet

۲. Bell

۳. Ruth

۴. Marzban & Mohammadi

اساس شناسایی عوامل کلیدی و تجزیه و تحلیل کمی و کیفی آن و معرفی پیشران‌های راهبردی آن انجام شده است.

در خصوص آینده پژوهی در رشته‌های مختلف علوم انسانی و یا ارزیابی و مدل‌ها و الگوهای تولیدات علمی در حوزه علوم انسانی تاکنون پژوهش‌های متعددی انجام شده است. در این بخش تلاش شده است تا به شماری از مهم‌ترین مقالات مرتبط با این مقاله در دو بخش که شامل مقالات مرتبط با ارزیابی علوم انسانی و مقالات مرتبط با آینده پژوهی رشته‌های مختلف علوم انسانی است، پرداخته شود.

بخش اول: در این بخش به پژوهش‌های پیشین که به بررسی و ارزیابی پژوهش‌های علوم انسانی پرداخته شده، اشاره می‌شود. حمدی‌پور و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله‌ای به بررسی الگوهای انتشاراتی علوم انسانی و علوم اجتماعی ۵۰ کشور پیشرو در مقایسه با کل تولیدات علمی آن‌ها پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که انتشارات علوم انسانی و اجتماعی نزدیک به ۵۰ درصد کشورهای مورد بررسی پایین‌تر از رتبه سایر علوم‌شان بوده است که این امر توجه جدی این کشورها به علوم انسانی و اجتماعی را می‌طلبد. همچنین بررسی نرخ رشد تولیدات علمی علوم انسانی نشان داد، چین با ۱۰۳ درصد در رتبه اول و کشورهای ایران و اندونزی به ترتیب با ۱۰۰ و ۹۸ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند. طایفه باقر و همکاران (۱۴۰۱) در مطالعه‌ای به ارائه مدل ارزیابی اثربخشی پژوهش‌های علوم انسانی در ایران پرداختند. تحلیل نتایج نشان داد بعد سیاستی بیشترین و بعد اجتماعی و فرهنگی کمترین میزان توافق و اهمیت را در میان ابعاد داشتند. در اولویت‌بندی معیارها، در بعد علمی معیار همکاری‌های علمی بیشترین اهمیت و سپس، به ترتیب در بعد ظرفیت، معیار آموزش، در بعد اقتصادی معیار نوآوری، در بعد اجتماعی و فرهنگی معیار عدالت اجتماعی، در بعد عملکرد معیار تولید محصول و خدمات و در بعد سیاستی معیار تقاضا بیشترین میزان توافق و اهمیت را از نظر خبرگان داشتند. قربانخانی و صالحی (۱۴۰۱) در پژوهشی به شناسایی موانع و چالش‌های دستیابی به مرجعیت علمی در حوزه علوم انسانی و تبیین کثر کارکردهای

بازدارنده پرداختند. نتایج نشان داد که زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی، زمینه‌های ساختاری، کژ کارکردهای نظام آموزش و پژوهش، ناهم‌سویی‌های بینشی و انگیزشی، کژ کارکردهای تخصیص منابع و امکانات، کژ کارکردهای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی و استیلای نگرش‌های کمی گرا به‌عنوان اصلی‌ترین موانع در این راه شناخته‌شده‌اند. این پژوهش نشان داد که استیلای نگرش کمی‌گرایی در رویه‌های موجود، به شکل‌گیری و تشدید موانع و کژ کارکردهای بازدارنده مرجعیت علمی دامن زده است.

بخش دوم: در این بخش به پژوهش‌هایی که در خصوص آینده‌پژوهی رشته‌های مختلف علوم انسانی انجام‌شده است، اشاره می‌شود. گرای (۱۳۹۵) در تحقیقی آینده آموزش علم اطلاعات و دانش‌شناسی را در مورد مطالعه قرارداد. نتایج نشان داد که آینده آموزش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و حیات و شکوفایی آن در گرو توجه هم‌زمان برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران این حوزه به نیروهای پیشران درونی و بیرونی تأثیرگذار بر آن از جمله سیاست‌گذاری و مدیریت نظام آموزش عالی کشور و گرایش به بازنگری در ساختار آموزش و پژوهش در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی است. گودرزی و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی توسعه کارآفرینی دانشگاهی در رشته‌های علوم انسانی در ایران پرداختند. یافته‌ها نشان داد هفت بعد فرهنگ کارآفرینی، نقش دولت، ساختار دانشگاه‌ها، شیوه آموزشی دانشگاه، تحقیق و تجاری‌سازی، ارتباطات بیرونی و زیرساخت مالی به‌عنوان عوامل اصلی معرفی شدند. مدانلو و همکاران (۱۴۰۰) در مقاله‌ای به شناسایی ابعاد توسعه نظام آموزش عالی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که استراتژی دانشگاه، بین‌المللی‌سازی، تجاری‌سازی دانش، مدیریت دانش و استعدادیابی پژوهشی به‌عنوان مؤلفه‌های راهبردی در توسعه آموزش عالی شناخته می‌شوند. طاهری دمنه و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در حوزه آینده‌پژوهی پرداختند. نتایج، نقاط ضعف فعالیت‌های میان‌رشته‌ای در این حوزه را آشکار و خلأهای پژوهشی در زمینه آینده‌پژوهی را مشخص می‌کند. حوزه‌های برنامه‌ریزی جغرافیایی، امنیت و

آینده‌نگاری سازمانی به ترتیب بیشترین میزان فعالیت و حوزه‌های ورزش، مطالعات زنان و آینده حرفه، کمترین میزان فعالیت در زمینه^۱ آینده‌پژوهی را دارد. پالمبو^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در مقاله‌ای به بررسی ارزش علم حرفه‌ای و آینده علم کتابداری پرداختند. نتایج نشان داد که نتایج نشان داد که ارتباط علمی و پژوهشی، تماس با گروه‌ها، کار گروهی، سواد اطلاعاتی، مرجع مجازی، خدمات مدیریت داده‌های پژوهشی و ارتباطات سازمان‌ها و انجمن‌ها از عوامل مهم و کلیدی آینده علم کتابداری به شمار می‌روند.

سریتاش^۲ و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه‌ای به بررسی سیر تکامل آینده‌نگاری با استفاده از شواهد موجود در نشریات علمی پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که تمرکز پژوهشگران آینده‌نگاری از اوایل سال ۲۰۰۰ بیشتر بر روی سیاست‌های نوآوری بود. پس از آن پژوهش‌های این حوزه به سمت چالش‌های بزرگ اجتماعی همچون آب‌وهوا، انرژی، غذا طراحی سیستم‌های پایدار، مدیریت ریسک و مدیریت بلایا گرایش پیدا کرده است. امامی و همکاران (۲۰۲۳) در مقاله‌ای به شناسایی نیروهای پیشران مؤثر بر آینده پژوهش در حوزه علم‌سنجی در ایران پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که ارتباطات و تعاملات، کارشناسان، خلاقیت و نوآوری، فناوری اطلاعات، استناد، روش‌شناسی، نمایه، موانع زبانی، امکانات و مشکلات خاص حوزه از پیشران‌های اثرگذار بر پژوهش‌های این حوزه به شمار می‌رود. تحلیل پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد با توجه به اهمیت پژوهش و تأکید بر حضور قدرتمند ایران در عرصه‌های جهانی و نیز اهمیت ویژه حوزه علوم انسانی و بی‌مهری سیاست‌گذاران نسبت به پژوهش در این حوزه، فقدان تحقیقاتی در خصوص آینده این حوزه به‌طور خاص، مشهود است. لذا بررسی تولیدات این حوزه و توجه به آینده آن و انجام پژوهشی در این خصوص ضروری به نظر می‌رسد. در نتیجه پژوهش حاضر به بررسی عوامل تأثیرگذار و پیشران‌های اصلی در پژوهش در حوزه علوم انسانی در افق زمانی ۱۴۲۰ می‌پردازد.

۱. Palumbo
۲. Saritas

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر روش، ترکیبی از روش‌های کمی و کیفی است که با روش آینده‌پژوهی انجام شد. این مطالعه از نظر ماهیت، بر اساس روش‌های آینده‌پژوهی، تحلیلی و اکتشافی است که با استفاده از ترکیب مدل‌های کمی و کیفی انجام شده است. جامعه پژوهش متخصصان و پژوهشگران حوزه علوم انسانی بودند که بر اساس نمونه‌گیری گلوله برفی و هدفمند انتخاب شدند. مصاحبه با متخصصان تا زمانی ادامه یافت که در فرایند گردآوری داده‌ها اشباع نظری^۱ حاصل شد؛ زیرا در شرایط عدم کفایت دانش علمی موجود در نزد تصمیم‌گیرندگان، آنان ناگزیر به اخذ تصمیم با اتکای به ادراکات مستقیم خود و یا آرای خبرگان هستند. مراجعه به آرای خبرگان در قلمرو علوم غیردقیق (مانند علوم اجتماعی) امکان نزدیک شدن به حقیقت را افزایش می‌دهد (گلن^۲، ۲۰۰۹). ابزار پژوهش حاضر مصاحبه، پرسشنامه و پانل خبرگان است. ابزار تحلیل داده‌های پژوهش، نرم‌افزارهای میک‌مک^۳ و اکسل^۴ می‌باشد. برای جمع‌آوری اطلاعات، تلفیقی از روش‌های مصاحبه با خبرگان، مرور ادبیات و پیشینه تحقیق استفاده شده است. در این پژوهش از روش‌های کارگاه آینده، پانل خبرگان، تحلیل اثرات متقاطع مورد استفاده قرار گرفت. به منظور تحلیل آینده‌پژوهی تولیدات علمی ایران در حوزه علوم انسانی ابتدا از طریق مصاحبه با خبرگان ۳۸ عامل مؤثر شناسایی و استخراج شد. سپس در پانل خبرگان این عوامل مجدداً مورد بررسی و ارزیابی قرار گرفت که نهایتاً ۲۷ عامل کلیدی شد. سپس این عوامل به صورت پرسشنامه‌ای که دربرگیرنده ماتریس تأثیر متقابل بود، برای تعیین میزان اهمیت هر کدام از این عوامل در میان خبرگان توزیع شد. در ادامه با کمک نرم‌افزار میک‌مک و با استفاده از روش تحلیل اثرات متقاطع، پیشران‌های اصلی شناسایی شدند. انتخاب نمونه به

۱. Theoretical Saturation

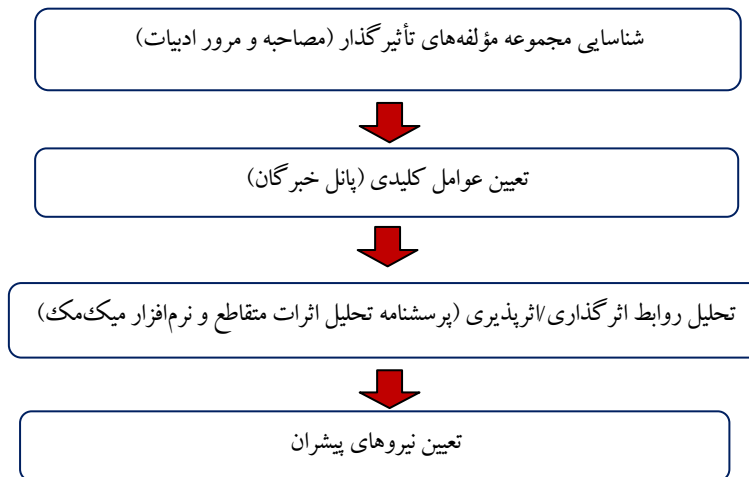
۲. Glenn

۳. MicMac

۴. Excel

دلیل ماهیت کیفی پژوهش، به روش نمونه‌گیری انتخابی در دسترس، انجام شده و از رویکرد گلوله‌برفی در انتخاب خبرگان بهره گرفته شده است. در این رویکرد، شماری از شناخته‌شده‌ترین خبرگان، راهنمای پژوهشگر برای دسترسی به دیگر خبرگان و برحسب بسامد تکرار نام آن‌ها بوده‌اند. در نهایت حجم نمونه ۱۸ نفر، از سوی گروه کانونی پژوهش و به تأیید خبرگان، برای اطمینان موردنیاز از اعتبار داده‌ها، کافی تشخیص داده شد. فرآیند انجام پژوهش در شکل ۱ ملاحظه می‌شود.

شکل ۱. فرآیند روش شناسانه پژوهش

یافته‌های پژوهش

شناسایی و معرفی عوامل کلیدی، یکی از مهم‌ترین مراحل برنامه‌ریزی و آینده-پژوهی است. در ابتدا با مرور ادبیات، پیشینه تحقیق و مصاحبه با خبرگان حوزه علوم انسانی، ۳۸ عامل تأثیرگذار شناسایی شد. سپس نتایج این مطالعه و مصاحبه در اختیار پانل خبرگان

قرار گرفت و بر اساس نظر خبرگان، برخی از عوامل حذف، ادغام و یا تصحیح گردید و در نهایت ۲۷ عامل به عنوان عوامل کلیدی و تأثیرگذار انتخاب شدند.

جدول ۱. فهرست عوامل کلیدی نهایی شده در پانل خبرگان

ردیف	عامل کلیدی
۱	گرایش پژوهشگران به فارسی نویسی
۲	محدودیت معادل سازی واژگان بومی
۳	کمبود مترجمان تخصصی
۴	پیچیدگی ساختار زبانی تولیدات و مستندات
۵	ماهیت و کیفیت سیاست های تشویقی وزارت عتف
۶	بومی گرایی و جهت دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش ها
۷	ساختار کلان سیاست گذاری پژوهشی
۸	عدم استقلال آکادمیک و خودسانسوری پژوهشگران
۹	نگاه آینده نگرانه و تفکر راهبردی
۱۰	وضعیت تجاری سازی پژوهش ها
۱۱	نوع نظارت بر فرآیندهای آموزشی و پژوهشی
۱۲	رویکرد کارآفرینی در طراحی برنامه های درسی
۱۳	وضعیت شایستگی محوری و پرورش استعدادها
۱۴	اتخاذ رویکرد میان رشته ای
۱۵	ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته ها
۱۶	تفاوت ساختار استناددهی و استناد گیری
۱۷	محدودیت و ممنوعیت در انتخاب موضوعات پژوهشی
۱۸	تفاوت های فرهنگی و بومی
۱۹	محدودیت تعداد و قدمت نشریات معتبر در جهان
۲۰	بین المللی نبودن ساختار نشریات فارسی زبان
۲۱	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران
۲۲	رویکرد نظری و ملموس نبودن اثرگذاری پژوهش ها
۲۳	میزان خودباوری و اعتماد به نفس پژوهشگران
۲۴	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات

ردیف	عامل کلیدی
۲۵	بهبودی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن آوران
۲۶	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود درون و برون حوزه
۲۷	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود بین‌المللی

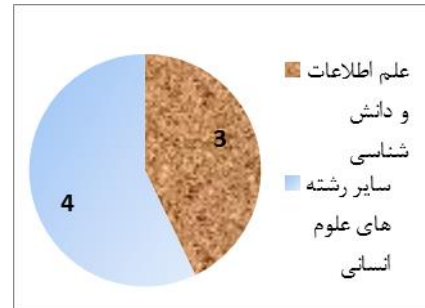
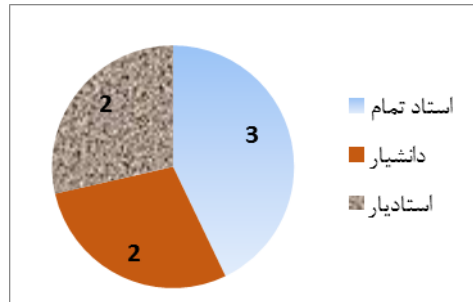
پس از تعیین عوامل کلیدی مؤثر بر آینده بروندادهای علمی ایران در حوزه علوم انسانی، در این مرحله از پژوهش، بر اساس مبانی روش تحلیل ساختاری میک‌مک، نسبت به تحلیل داده‌ها و سنجش روابط متقابل میان آن‌ها اقدام شد. برای این منظور، در این گام از ماتریسی به ابعاد 27×27 شامل بیست‌وهفت شاخص (همان مؤلفه‌های کلیدی) استفاده شد تا وضعیت هر یک از آن‌ها (از حیث تأثیرگذاری، تأثیرپذیری و روابط متقابل) در سیستم مشخص گردد. در این مرحله با مشارکت فراگیر خبرگان منتخب پژوهش، تعداد ۱۸ پرسشنامه ماتریس مقایسه زوجی (وابستگی متقابل) تکمیل شد و برای انجام تحلیل‌های آماری مورد استفاده قرار گرفت. ترکیب جامعه پاسخگویان به پرسشنامه‌های ماتریس تحلیل اثرات متقاطع، برحسب معیارهای جمعیت شناختی و جایگاه تخصصی، در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲. اطلاعات خبرگان مشارکت‌کننده در تکمیل پرسشنامه‌های پژوهش

ردیف	جنسیت	سن	مدرک	رتبه علمی	تخصص	جایگاه
۱	زن	۴۰	دکتری	استادیار	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	هیئت علمی
۲	مرد	۶۱	دکتری	دانشیار	آینده‌پژوهی	هیئت علمی
۳	زن	۳۹	دکتری	استادیار	معماری	هیئت علمی
۴	مرد	۴۱	دکتری	استادیار	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	هیئت علمی
۵	مرد	۵۰	دکتری	استادیار	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	هیئت علمی
۶	مرد	۳۸	دکتری	استادیار	آینده‌پژوهی	هیئت علمی

ردیف	جنسیت	سن	مدرک	رتبه علمی	تخصص	جایگاه
۷	زن	۴۴	دکتری	استادیار	علم اطلاعات و دانش شناسی	هیئت علمی
۸	زن	۴۰	دکتری	استادیار	باستان شناسی	هیئت علمی
۹	مرد	۵۸	دکتری	استاد	علوم تربیتی	هیئت علمی و سیاست گذار
۱۰	مرد	۵۷	دکتری	استاد	ادبیات	هیئت علمی و سیاست گذار
۱۱	مرد	۶۰	دکتری	استاد	فیزیک	هیئت علمی و سیاست گذار
۱۲	مرد	۶۰	دکتری	استاد	برق	هیئت علمی و سیاست گذار
۱۳	مرد	۵۵	دکتری	دانشیار	معماری	هیئت علمی و سیاست گذار
۱۴	مرد	۵۱	دکتری	دانشیار	زبان شناسی	هیئت علمی
۱۵	زن	۴۸	دکتری	استادیار	تاریخ	هیئت علمی
۱۶	مرد	۵۲	دکتری	استادیار	فلسفه	هیئت علمی
۱۷	مرد	۴۲	دکتری	پژوهشگر	زبان شناسی	هیئت علمی
۱۸	مرد	۴۵	دکتری	استادیار	ادبیات	هیئت علمی

همچنین، اعضای پانل خبرگان پژوهش، متشکل از ۷ نفر از صاحب نظران در حوزه های علمی و پژوهشی بودند که ترکیب آنان از حیث مرتبه و تخصصی در نمودار ۱ نشان داده شده است. با توجه به نقش برجسته پانل خبرگی در تحلیل و تعیین نتایج نهایی پژوهش، اعضای این پانل از میان آگاه ترین خبرگان در زمینه رُوند تولید مستندات و برون داده های علمی، برگزیده شده اند. رویکرد روش شناسانه پانل خبرگان مبتنی بر تحقق همگرایی و تداوم گفتگو تا دستیابی به بالاترین درجه اجماع درباره مسائل مورد بحث بوده است.

نمودار ۱. ترکیب اعضای پانل خبرگان برحسب مرتبه و تخصص

پس از توزیع و گردآوری پرسشنامه‌های ماتریس اثرات متقاطع برای شناسایی و تحلیل روابط متقابل میان عوامل کلیدی تعیین‌شده، میانگین امتیازات اخذشده برای هر رابطه زوجی، به کمک نرم‌افزار اکسل معین و داده‌های حاصل (با دو رقم اعشار) به پانل خبرگان پژوهش ارائه شد. داده‌های مزبور، پس از بررسی و استانداردسازی داده‌ها در پانل (در قالب اعداد طبیعی ۰ تا ۳)، نهایی گردید. سپس، ماتریس تحلیل روابط متقابل میان عوامل کلیدی، به‌عنوان داده ورودی در نرم‌افزار میک‌مک، ثبت و ضبط شد. براین اساس در گام نخست، ماتریس تأثیرات مستقیم (MDI) بر اساس داده‌های مزبور تشکیل شد تا بتوان نتایج حاصل از تأثیرات متقابل، نمودارها و نقشه‌های گرافیکی مرتبط با آن را به دست آورد. در ماتریس متقاطع، جمع داده‌های متغیرهای سطرها، میزان تأثیرگذاری و مجموع داده‌های متغیرهای ستون‌ها، میزان تأثیرپذیری را نشان می‌دهد (زالی، ۱۳۹۲). ماتریس تأثیرات مستقیم، تبیین‌کننده میزان تأثیرات مستقیم میان متغیرهای تعریف‌شده در سیستم است. پس از تبیین ارتباطات میان عوامل مؤثر کلیدی، اولین گام تحلیل نتایج میک‌مک، شناسایی ویژگی‌های تأثیرگذاری مستقیم عوامل است. نتایج تحلیل بر اساس محاسبه دو دور چرخش آماری داده‌ها در یک ماتریس 27×27 محاسبه شده است. بر این اساس، از مجموع ۷۲۹ رابطه (تأثیرگذاری و تأثیرپذیری) ارزیابی شده در این جدول، ۴۰ رابطه دارای ارزش صفر (بدون تأثیر)، ۱۹۸ رابطه دارای ارزش ۱ (تأثیر کم)، ۴۱۲ رابطه دارای ارزش ۲ (اثرگذاری متوسط) و ۷۹ رابطه دارای ارزش ۳ (اثرگذاری شدید) بوده است. ضریب پرشدگی ماتریس تقریباً

برابر با ۹۴ درصد است که از تأثیر و تأثر زیاد عوامل حکایت می کند. مختصات ماتریس تحلیل ساختاری، در جدول ۳ گزارش شده است.

جدول ۳. تشریح ویژگی های ماتریس تحلیل ساختاری

Indicator	Value
Matrix size	۲۷
Number of iterations	۲
Number of zeros	۴۰
Number of ones	۱۹۸
Number of twos	۴۱۲
Number of threes	۷۹
Total	۷۲۹
Fillrate	% ۹۴,۵

تیین میزان تأثیرگذاری و نیز میزان تأثیرپذیری هر یک از عوامل در تعامل با سایر عوامل مؤثر بر آینده برون دادهای علمی ایران در حوزه علوم انسانی، گامی بسیار مهم در تحلیل ساختاری عوامل کلیدی و ترسیم نقشه اثرگذاری/ اثرپذیری به شمار می رود. امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری اختصاص یافته به هر مؤلفه، در واقع حاصل داده های گردآمده در پیمایش پرسشنامه ای و نهایی شده در پانل خبرگان پژوهش است که به صورت ماتریس تأثیرات مستقیم عوامل در نرم افزار میک مک ثبت شده است. جدول ۴ این امتیازات را به تصویر کشیده است.

جدول ۴. مجموع سطرها و ستون های ماتریس تحلیل اثرات متقاطع

ردیف	عامل کلیدی	مجموع امتیاز تأثیرگذاری	مجموع امتیاز تأثیرپذیری	مجموع امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری
۱	گرایش پژوهشگران به فارسی نویسی	۴۳	۴۷	۹۰
۲	محدودیت معادل سازی واژگان بومی	۲۷	۳۰	۵۷
۳	کمبود مترجمان تخصصی	۲۷	۳۱	۵۸

ردیف	عامل کلیدی	مجموع امتیاز تأثیرگذاری	مجموع امتیاز تأثیرپذیری	مجموع امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری
۴	پیچیدگی ساختار زبانی تولیدات و مستندات	۳۷	۳۵	۷۲
۵	ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف	۵۰	۵۱	۱۰۱
۶	بومی‌گرایی و جهت‌دهی ایرانی-اسلامی به پژوهش‌ها	۵۸	۵۴	۱۱۲
۷	ساختار کلان سیاست‌گذاری پژوهشی	۵۴	۵۵	۱۰۹
۸	عدم استقلال آکادمیک و خودسانسوری پژوهشگران	۴۲	۴۱	۸۳
۹	نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی	۴۸	۵۱	۹۹
۱۰	وضعیت تجاری‌سازی پژوهش‌ها	۴۲	۴۲	۸۴
۱۱	نوع نظارت بر فرآیندهای آموزشی و پژوهشی	۴۵	۴۵	۹۰
۱۲	رویکرد کارآفرینی در طراحی برنامه‌های درسی	۴۱	۴۶	۸۷
۱۳	وضعیت شایستگی محوری و پرورش استعدادها	۴۳	۴۷	۹۰
۱۴	اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای	۵۵	۵۲	۱۰۷
۱۵	ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته‌ها	۵۰	۴۵	۹۵
۱۶	تفاوت ساختار استناددهی و استنادگیری	۳۸	۳۰	۶۸
۱۷	محدودیت و ممنوعیت در انتخاب موضوعات پژوهشی	۳۹	۴۰	۷۹
۱۸	تفاوت‌های فرهنگی و بومی	۵۱	۴۶	۹۷
۱۹	محدودیت تعداد نشریات معتبر در جهان	۴۱	۳۷	۷۸
۲۰	بین‌المللی نبودن ساختار نشریات فارسی‌زبان	۵۱	۴۷	۹۸
۲۱	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران	۵۷	۵۸	۱۱۵
۲۲	رویکرد نظری و ملموس نبودن اثرگذاری پژوهش‌ها	۴۵	۴۸	۹۳
۲۳	میزان خودباوری و اعتمادبه‌نفس پژوهشگران	۴۷	۴۸	۹۵
۲۴	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	۵۳	۵۳	۱۰۶

ردیف	مجموع امتیاز تأثیر گذاری و تأثیر پذیری	مجموع امتیاز تأثیر گذاری	عامل کلیدی
۲۵	۱۰۳	۵۳	بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن- آوران
۲۶	۱۲۲	۶۲	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود درون و برون حوزه
۲۷	۱۳۰	۶۵	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود بین المللی
		۱۲۵۹	مجموع

امتیازات تخصیص یافته به تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم، حاصل محاسبات آماری در نرم افزار مزبور و با لحاظ وابستگی های متقابل میان عوامل است و می تواند دیدگاهی جامع تر و بلندمدت تر درباره توان اثر گذاری/اثر پذیری عوامل در تبیین آینده نظام تولیدات علمی ایران در حوزه علوم انسانی ارائه دهد. تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم اثر گذاری ها و اثر پذیری ها، به ترتیب به شرح جداول ۵ و ۶ ترسیم شده است.

جدول ۵. اولویت بندی مؤلفه های کلیدی بر حسب اثر گذاری مستقیم/غیرمستقیم

رتبه	مؤلفه	امتیاز تأثیر گذاری مستقیم	مؤلفه	امتیاز تأثیر گذاری غیر مستقیم
۱	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود بین المللی	۵۱۶	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود بین المللی	۵۰۲
۲	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود درون و برون حوزه	۴۷۶	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود درون و برون حوزه	۴۶۰
۳	بومی گرایی و جهت دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش ها	۴۶۰	بومی گرایی و جهت دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش ها	۴۵۴
۴	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران	۴۵۲	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران	۴۳۹

رتبه	مؤلفه	امتیاز تأثیر گذاری مستقیم	مؤلفه	امتیاز تأثیر گذاری غیر مستقیم
۵	اتخاذ رویکرد میان رشته‌ای	۴۳۶	اتخاذ رویکرد میان رشته‌ای	۴۳۳
۶	ساختار کلان سیاست گذاری پژوهشی	۴۲۸	ساختار کلان سیاست گذاری پژوهشی	۴۲۹
۷	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	۴۲۰	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	۴۱۶
۸	تفاوت‌های فرهنگی و بومی	۴۰۵	ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف	۴۰۶
۹	بین‌المللی نبودن ساختار نشریات فارسی زبان	۴۰۵	ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته‌ها	۳۹۹
۱۰	ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف	۳۹۷	بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن-آورانه	۳۹۶
۱۱	ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته‌ها	۳۹۷	بین‌المللی نبودن ساختار نشریات فارسی زبان	۳۹۶
۱۲	بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن-آورانه	۳۹۷	تفاوت‌های فرهنگی و بومی	۳۹۴
۱۳	نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی	۳۸۱	نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی	۳۸۵
۱۴	میزان خودباوری و اعتماد به نفس پژوهشگران	۳۷۳	میزان خودباوری و اعتماد به نفس پژوهشگران	۳۷۳
۱۵	نوع نظارت بر فرآیندهای آموزشی و پژوهشی	۳۵۷	نوع نظارت بر فرآیندهای آموزشی و پژوهشی	۳۵۷
۱۶	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	۳۵۷	رویکرد نظری و ملموس نبودن اثرگذاری پژوهش‌ها	۳۵۶
۱۷	گرایش پژوهشگران به فارسی نویسی	۳۴۱	گرایش پژوهشگران به فارسی نویسی	۳۵۲

رتبه	مؤلفه	امتیاز تأثیر گذاری مستقیم	مؤلفه	امتیاز تأثیر گذاری غیر مستقیم
۱۸	وضعیت شایستگی محوری و پرورش استعدادها	۳۴۱	عدم استقلال آکادمیک و خودسانسوری پژوهشگران	۳۴۲
۱۹	عدم استقلال آکادمیک و خودسانسوری پژوهشگران	۳۳۳	وضعیت شایستگی محوری و پرورش استعدادها	۳۴۲
۲۰	وضعیت تجاری سازی پژوهشها	۳۳۳	وضعیت تجاری سازی پژوهشها	۳۳۷
۲۱	رویکرد کارآفرینی در طراحی برنامه‌های درسی	۳۲۵	رویکرد کارآفرینی در طراحی برنامه‌های درسی	۳۳۵
۲۲	محدودیت تعداد و قدمت نشریات معتبر در جهان	۳۲۵	محدودیت تعداد و قدمت نشریات معتبر در جهان	۳۲۵
۲۳	محدودیت و ممنوعیت در انتخاب موضوعات پژوهشی	۳۰۹	محدودیت و ممنوعیت در انتخاب موضوعات پژوهشی	۳۱۷
۲۴	تفاوت ساختار استناددهی و استناد گیری	۳۰۱	تفاوت ساختار استناددهی و استناد گیری	۳۰۴
۲۵	پیچیدگی ساختار زبانی تولیدات و مستندات	۲۹۳	پیچیدگی ساختار زبانی تولیدات و مستندات	۲۹۸
۲۶	محدودیت معادل سازی واژگان بومی	۲۱۴	محدودیت معادل سازی واژگان بومی	۲۲۲
۲۷	کمبود مترجمان تخصصی	۲۱۴	کمبود مترجمان تخصصی	۲۱۸

جدول ۶. اولویت بندی مؤلفه‌های کلیدی بر حسب اثرپذیری مستقیم/غیر مستقیم

رتبه	مؤلفه	امتیاز تأثیر پذیری مستقیم	مؤلفه	امتیاز تأثیر پذیری غیر مستقیم
۱	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود بین المللی	۵۱۶	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود بین المللی	۵۰۴
۲	تعاملات و شبکه ارتباطی	۴۹۲	تعاملات و شبکه ارتباطی محدود	۴۸۲

رتبه	مؤلفه	امتیاز تأثیر پذیری مستقیم	مؤلفه	امتیاز تأثیر پذیری غیر مستقیم
	محدود درون و برون حوزه		درون و برون حوزه	
۳	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران	۴۶۰	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران	۴۵۰
۴	ساختار کلان سیاست‌گذاری پژوهشی	۴۳۶	ساختار کلان سیاست‌گذاری پژوهشی	۴۳۲
۵	بومی‌گرایی و جهت‌دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش‌ها	۴۲۸	بهبودی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن‌آورانه	۴۲۰
۶	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	۴۲۰	بومی‌گرایی و جهت‌دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش‌ها	۴۱۸
۷	بهبودی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن - آوران	۴۲۰	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	۴۱۴
۸	اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای	۴۱۳	اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای	۴۱۱
۹	ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف	۴۰۵	نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی	۴۰۷
۱۰	نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی	۴۰۵	ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف	۴۰۴
۱۱	رویکرد نظری و ملموس نبودن اثرگذاری پژوهش‌ها	۳۸۱	میزان خودباوری و اعتمادبه‌نفس پژوهشگران	۳۸۴
۱۲	میزان خودباوری و اعتمادبه‌نفس پژوهشگران	۳۸۱	گرایش پژوهشگران به فارسی‌نویسی	۳۸۳
۱۳	گرایش پژوهشگران به فارسی‌نویسی	۳۷۳	رویکرد نظری و ملموس نبودن اثرگذاری پژوهش‌ها	۳۸۱
۱۴	وضعیت شایستگی محوری و پرورش استعدادها	۳۷۳	بین‌المللی نبودن ساختار نشریات فارسی‌زبان	۳۷۴
۱۵	بین‌المللی نبودن ساختار نشریات فارسی‌زبان	۳۷۳	وضعیت شایستگی محوری و پرورش استعدادها	۳۷۳

رتبه	مؤلفه	امتیاز تأثیر پذیری مستقیم	مؤلفه	امتیاز تأثیر پذیری غیر مستقیم
۱۶	رویکرد کارآفرینی در طراحی برنامه‌های درسی	۳۶۵	رویکرد کارآفرینی در طراحی برنامه‌های درسی	۳۷۰
۱۷	تفاوت‌های فرهنگی و بومی	۳۶۵	ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته‌ها	۳۶۱
۱۸	نوع نظارت بر فرآیندهای آموزشی و پژوهشی	۳۵۷	تفاوت فرهنگی و بومی	۳۵۹
۱۹	ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته‌ها	۳۵۷	نوع نظارت بر فرآیندهای آموزشی و پژوهشی	۳۵۹
۲۰	وضعیت تجاری‌سازی پژوهش‌ها	۳۳۳	وضعیت تجاری‌سازی پژوهش‌ها	۳۳۷
۲۱	عدم استقلال آکادمیک و خودسانسوری پژوهشگران	۳۲۵	عدم استقلال آکادمیک و خودسانسوری پژوهشگران	۳۳۰
۲۲	محدودیت و ممنوعیت در انتخاب موضوعات پژوهشی	۳۱۷	محدودیت و ممنوعیت در انتخاب موضوعات پژوهشی	۳۲۵
۲۳	محدودیت تعداد و قدمت نشریات معتبر در جهان	۲۹۳	محدودیت تعداد و قدمت نشریات معتبر در جهان	۲۹۳
۲۴	پیچیدگی ساختار زبانی تولیدات و مستندات	۲۷۷	پیچیدگی ساختار زبانی تولیدات و مستندات	۲۷۸
۲۵	کمبود مترجمان تخصصی	۲۴۶	کمبود مترجمان تخصصی	۲۵۰
۲۶	محدودیت معادل‌سازی واژگان بومی	۲۳۸	تفاوت ساختار استناددهی و استناد گیری	۲۴۹
۲۷	تفاوت ساختار استناددهی و استناد گیری	۲۳۸	محدودیت معادل‌سازی واژگان بومی	۲۴۰

پس از اولویت‌بندی مؤلفه‌های کلیدی برحسب اثرگذاری/ اثرپذیری مستقیم و غیرمستقیم در جداول قبلی، لازم است این رتبه‌بندی‌ها باهم مقایسه شوند و تفاوت احتمالی میان آن‌ها شفاف گردد. بدین منظور، خروجی نرم‌افزار برای اولویت‌بندی عوامل اصلی برحسب درجه

تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم، به شرح جدول ۷ آمده است. ستون اول تأثیرگذاری مستقیم و ستون دوم تأثیرگذاری غیرمستقیم است. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود، به‌طور کلی تفاوت چشمگیری در تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم میان عوامل به چشم نمی‌خورد. تنها تغییرات مهم، وزن متغیرهای تفاوت‌های فرهنگی و بومی و بین‌المللی نبودن ساختار نشریات فارسی‌زبان است که تأثیرگذاری مستقیم آن‌ها از تأثیرگذاری غیرمستقیم آن تا حدودی بیشتر است که نشان می‌دهد اهمیت این دو عامل در بلندمدت، احتمالاً اندکی کاهش پیدا خواهد کرد. از سوی دیگر، تأثیرگذاری غیرمستقیم سه متغیر ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف، ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته‌ها و بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن‌آورانه تا حدودی از تأثیرگذاری مستقیم آن‌ها بیشتر است که نشان می‌دهد وزن این متغیرها در بلندمدت احتمالاً اندکی افزایش خواهد یافت (تغییرات کمتر از یک درجه تغییر در اولویت، تفاوت معنادار محسوب نمی‌شود و قابل چشم‌پوشی است).

جدول ۷. درجه بندی عوامل کلیدی بر حسب تأثیر گذاری مستقیم و غیرمستقیم^۱

Classify variables according to their

Rank	Variable	Variable
1	27 - 27	27 - 27
2	26 - 26	26 - 26
3	6 - 6	6 - 6
4	21 - 21	21 - 21
5	14 - 14	14 - 14
6	7 - 7	7 - 7
7	24 - 24	24 - 24
8	18 - 18	5 - 5
9	20 - 20	15 - 15
10	5 - 5	25 - 25
11	15 - 15	20 - 20
12	25 - 25	18 - 18
13	9 - 9	9 - 9
14	23 - 23	23 - 23
15	11 - 11	11 - 11
16	22 - 22	22 - 22
17	1 - 1	1 - 1
18	13 - 13	8 - 8
19	8 - 8	13 - 13
20	10 - 10	10 - 10
21	12 - 12	12 - 12
22	19 - 19	19 - 19
23	17 - 17	17 - 17
24	16 - 16	16 - 16
25	4 - 4	4 - 4
26	2 - 2	2 - 2
27	3 - 3	3 - 3

همچنین، خروجی نرم افزار برای اولویت بندی عوامل اصلی بر حسب درجه تأثیر پذیری مستقیم و غیرمستقیم نیز، به شرح جدول ۸ آمده است. ستون اول تأثیر گذاری مستقیم و ستون دوم تأثیر گذاری غیرمستقیم (حاصل محاسبه تأثیرات متقابل) است و همان گونه که ملاحظه می شود، تفاوت هایی در تأثیر پذیری مستقیم و غیرمستقیم میان عوامل به چشم می خورد. با این حال، به طور کلی تفاوت در تأثیر پذیری مستقیم و غیرمستقیم میان عوامل نیز چندان چشمگیر نیست؛ تنها تغییرات قابل توجه، وزن متغیرهای بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فن آوران و ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته ها است که تأثیر پذیری غیرمستقیم آن از تأثیر پذیری مستقیم آن اندکی بیشتر است که نشان می دهد اهمیت این عوامل ممکن است در آینده اندکی افزایش پیدا کند. به علاوه وزن تأثیر پذیری غیرمستقیم

^۱ - عوامل کلیدی در جدول بر حسب شماره نام مخفف متغیرها آمده است. برای مشاهده عنوان کامل عوامل (متغیرها) نگاه کنید به جدول شماره ۴-۹.

متغیر رویکرد نظری و ملموس نبودن اثرگذاری پژوهش‌ها از تأثیرپذیری مستقیم آن اندکی کمتر است و نشان می‌دهد ممکن است اهمیت این عامل از حیث تأثیرپذیری کمتر شود.

جدول ۸. درجه‌بندی عوامل کلیدی برحسب تأثیرپذیری مستقیم و غیرمستقیم^۱

Classement par dépendance

Rank	Variable	Variable
1	27 - 27	27 - 27
2	26 - 26	26 - 26
3	21 - 21	21 - 21
4	7 - 7	7 - 7
5	6 - 6	25 - 25
6	24 - 24	6 - 6
7	25 - 25	24 - 24
8	14 - 14	14 - 14
9	5 - 5	9 - 9
10	9 - 9	5 - 5
11	22 - 22	23 - 23
12	23 - 23	1 - 1
13	1 - 1	22 - 22
14	13 - 13	20 - 20
15	20 - 20	13 - 13
16	12 - 12	12 - 12
17	18 - 18	15 - 15
18	11 - 11	18 - 18
19	15 - 15	11 - 11
20	10 - 10	10 - 10
21	8 - 8	8 - 8
22	17 - 17	17 - 17
23	19 - 19	19 - 19
24	4 - 4	4 - 4
25	3 - 3	3 - 3
26	2 - 2	16 - 16
27	16 - 16	2 - 2

در شکل ۲ نوع و وضعیت هر یک از متغیرهای اصلی را با توجه به موقعیت آن‌ها در ماتریس تأثیرات مستقیم تحت عنوان نقشه تأثیرگذاری/تأثیرپذیری مستقیم آمده است. نقشه مزبور، دارای کارکردی کلیدی در تحلیل ساختاری عوامل مؤثر بر آینده برون داده‌های علمی ایران حوزه علوم انسانی و تعیین نیروهای پیشران در این زمینه است. بر این اساس و مطابق دسته‌بندی عوامل و روندهای مؤثر بر آینده برون داده‌های علمی ایران در نرم‌افزار میک‌مک، همان‌گونه که در شکل ۲ ملاحظه می‌شود سه گروه قابل تشخیص است:

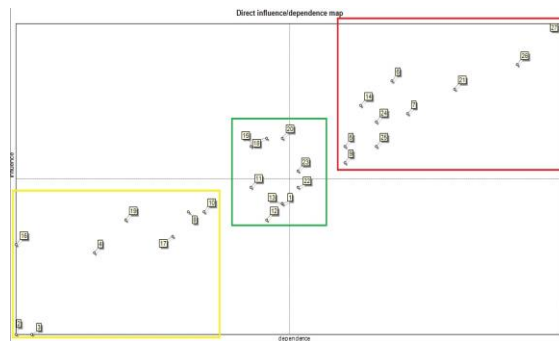
^۱ - عوامل کلیدی در جدول برحسب نام مخفف آن‌ها آمده است. برای مشاهده عنوان کامل عوامل (متغیرها) نگاه کنید به جدول ۴-۹.

- عوامل دارای تأثیرگذاری زیاد یا نسبتاً زیاد و تأثیرپذیری زیاد یا نسبتاً زیاد (۱۰ مؤلفه در بخش شمال شرقی نقشه تأثیرات درون کادر قرمز)
- عوامل دارای تأثیرگذاری متوسط و تأثیرپذیری متوسط (۹ مؤلفه در بخش مرکزی ماتریس تأثیرات درون کادر سبز)
- عوامل دارای تأثیرگذاری کم یا نسبتاً کم و تأثیرپذیری کم یا نسبتاً کم (۸ عامل در بخش جنوب غربی ماتریس)

یادآور می‌شود با توجه به ورودی‌های سیستم، نقشه تأثیرات غیرمستقیم و بالقوه میان عوامل، به دلیل ثبات نسبی داده‌ها تا حدود زیادی مشابه نقشه تأثیرات مستقیم گزارش شده است؛ اما شدت تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرها، دارای خروجی‌های متفاوتی است که در تصاویر ۲، ۳ و ۴ ترسیم شده است.

همان‌گونه که گفته شد، نقشه تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل و همچنین نمودارهای شدت تأثیر می‌تواند با رویکردی سیستمی، دیدی جامع‌نگرانه و تصویری کلان از اصلی‌ترین متغیرهای مؤثر بر آینده برون داده‌های علمی ایران در حوزه انسانی و جایگاه و روابط میان آن‌ها ارائه دهد. نقشه تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم میان عوامل و تحلیل آن در ادامه آمده است.

شکل ۲. نقشه تأثیرات مستقیم عوامل کلیدی بیست‌وهفت گانه

متغیرهای دوجهی

۱۰ عامل کلیدی این پژوهش به شرح جدول زیر، بر اساس خروجی نرم‌افزار و مبتنی بر دیدگاه‌های خبرگان به‌عنوان متغیرهای دوجهی در آینده برون داده‌های علمی در حوزه علوم انسانی شناخته شده است. بدین معنی که هم دارای تأثیرگذاری زیاد یا نسبتاً زیاد و هم دارای تأثیرپذیری زیاد یا نسبتاً زیاد هستند. طبیعت متغیرهای دوجهی با ناپایداری آمیخته است، زیرا هر عمل و تغییری بر روی آن‌ها، واکنش و تغییر بر دیگر شاخص‌ها را به دنبال خواهد داشت و می‌تواند موضوع کنش و واکنش سیاست‌گذاران باشند. وضعیت آن‌ها باید در طراحی برنامه‌ها و اقدام‌ها به‌طور ویژه لحاظ گردد؛ بنابراین از این متغیرها گاهی به‌عنوان متغیرهای هدف یا ریسک یاد می‌شود چراکه این عوامل به خاطر تأثیرپذیری و تأثیرگذاری توأمان و همراه با عدم قطعیت‌های احتمالی، بالقوه می‌تواند به‌عنوان نیروی پیشران مؤثر بر سیستم در نظر گرفته شوند. این عوامل بر فعالیت‌ها و تعاملات آینده تأثیر مستقیم و مشهود دارند و لازم است همواره شرایط آن‌ها برای تنظیم سیاست‌ها و برنامه‌ها رصد گردد.

جدول ۹. فهرست متغیرهای دوجهی (ریسک یا هدف) در نقشه تأثیرگذاری/تأثیرپذیری

ترتیب اولویت	شماره عامل	عنوان عوامل مؤثر کلیدی دوجهی (هدف)	مجموع تأثیرگذاری و تأثیرپذیری	امتیاز
۱	۲۷	تعاملات و شبکه ارتباطی بین‌المللی	۱۳۰	
۲	۲۶	تعاملات و شبکه ارتباطی درون و برون حوزه	۱۲۲	
۳	۲۱	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران	۱۱۵	
۴	۶	بومی‌گرایی و جهت‌دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش‌ها	۱۱۲	
۵	۷	ساختار کلان سیاست‌گذاری پژوهشی	۱۰۹	
۶	۱۴	اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای	۱۰۶	
۷	۲۴	میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	۱۰۶	
۸	۲۵	بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فناورانه	۱۰۳	
۹	۵	ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف	۱۰۱	

ترتیب اولویت	شماره عامل	عنوان عوامل مؤثر کلیدی دووجهی (هدف)	مجموع امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری
۱۰	۹	نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی	۹۹

متغیرهای تنظیم‌کننده

۹ متغیر کلیدی، در حیطه متغیرهای تنظیم‌کننده قرار گرفته‌اند. این متغیرها همگی در نزدیکی مرکز ثقل نمودار قرار دارند و از تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متوسطی بر سیستم برخوردارند. از این رو به‌طور معمول ابزارهایی هستند که توسط بازیگران سیستم به‌طور نسبی قابلیت دست‌کاری و بهبود دارند و کنشگران و سیاست‌گذاران از آن‌ها برای جهت‌دهی سیستم استفاده می‌کنند. همان‌گونه که در این مورد نیز مشاهده می‌شود، هر نه متغیر تنظیمی شناسایی‌شده مؤثر بر آینده تولیدات علمی حوزه علوم انسانی، می‌توانند به‌عنوان ابزارهایی برای حکمرانی، برنامه‌ریزی و تعامل‌گری از سوی بازیگران مختلف قرار گیرند. این متغیرها دارای تأثیرگذاری نسبی بر آینده سیستم موردبررسی هستند و از طریق هماهنگی و اثرگذاری بر آن‌ها می‌توان بر چگونگی تولید علم در حوزه علوم انسانی، اثر گذاشت. از این جهت، لازم است در طراحی آینده و نیز اقدامات راهبردی، موردتوجه قرار گیرند.

جدول ۱۰. فهرست متغیرهای تنظیم‌کننده در نقشه تأثیرگذاری/تأثیرپذیری

ترتیب اولویت	شماره عامل	عنوان عوامل مؤثر کلیدی تنظیم‌کننده	مجموع امتیاز تأثیرگذاری و تأثیرپذیری
۱	۲۲	بین‌المللی نبودن ساختار نشریات فارسی‌زبان	۹۸
۲	۲۳	تفاوت‌های فرهنگی و بومی	۹۷
۳	۲۰	میزان خودباوری و اعتمادبه‌نفس پژوهشگران	۹۵
۴	۱۸	ماهیت و ساختار متمایز و متنوع رشته‌ها	۹۵
۵	۱۵	رویکرد نظری و ملموس نبودن اثرگذاری پژوهش‌ها	۹۳
۶	۱۱	نوع نظارت بر فرآیندهای آموزشی و پژوهشی	۹۰

رتیب اولویت	شماره عامل	عنوان عوامل مؤثر کلیدی تنظیم‌کننده	مجموع تأثیرگذاری و تأثیرپذیری	امتیاز
۷	۱۳	وضعیت شایستگی محوری و پرورش استعدادها	۹۰	
۸	۱	گرایش پژوهشگران به فارسی‌نویسی	۹۰	
۹	۱۲	رویکرد کارآفرینی در طراحی برنامه‌های درسی	۸۷	

متغیرهای مستقل

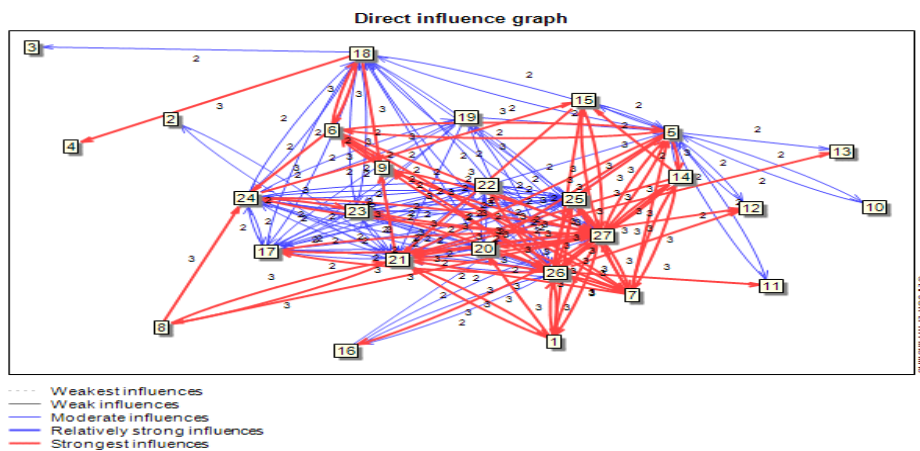
۸ متغیر، نسبت به متغیرهای دیگر دارای تأثیرگذاری و تأثیرپذیری کمتری شناخته شدند و به‌عنوان متغیرهای مستقل در تحلیل آمده است. این بدان معناست که این شاخص نسبت به شاخص‌های دیگر سیستم، اثرگذاری/پذیری کمتری دارند.

جدول ۱۱. فهرست متغیرهای مستقل در نقشه تأثیرگذاری/تأثیرپذیری

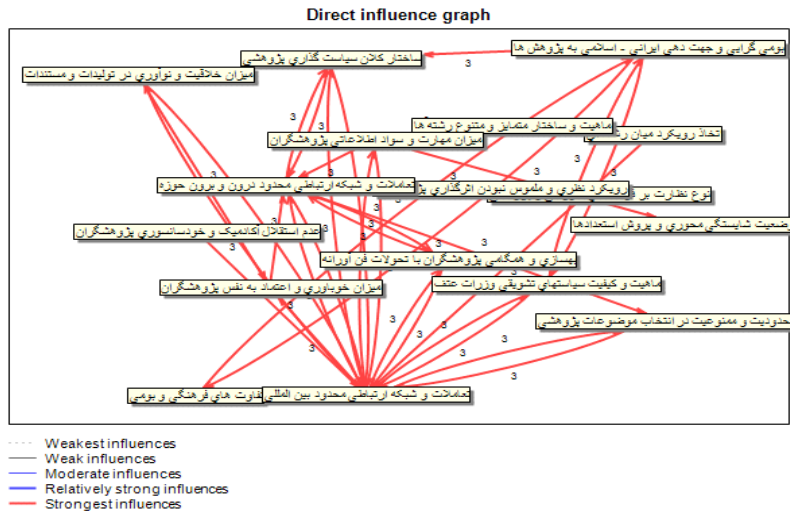
رتیب اولویت	شماره عامل	عنوان عوامل مؤثر کلیدی مستقل	مجموع تأثیرگذاری و تأثیرپذیری	امتیاز
۱	۱۰	وضعیت تجاری‌سازی پژوهش‌ها	۸۴	
۲	۸	عدم استقلال آکادمیک و خودسانسوری پژوهشگران	۸۳	
۳	۱۹	محدودیت و ممنوعیت در انتخاب موضوعات پژوهشی	۷۹	
۴	۱۷	محدودیت تعداد و قدمت نشریات معتبر در جهان	۷۸	
۵	۴	پیچیدگی ساختار زبانی تولیدات و مستندات	۷۲	
۶	۱۶	تفاوت ساختار استناددهی و استنادگیری	۶۸	
۷	۳	کمبود مترجمان تخصصی	۵۸	
۸	۲	محدودیت معادل‌سازی واژگان بومی	۵۷	

در شکل‌های ۳، ۴ و ۵ نمایشی گرافیکی از شدت ارتباطات میان عوامل شامل تأثیرگذاری مستقیم و غیرمستقیم و بالقوه میان متغیرها در سطوح مختلف آمده است. درک ارتباطات قوی‌تر میان عوامل، راهنمایی سودمند برای فهم مهم‌ترین روندها و مسائل نوظهور در مسیر

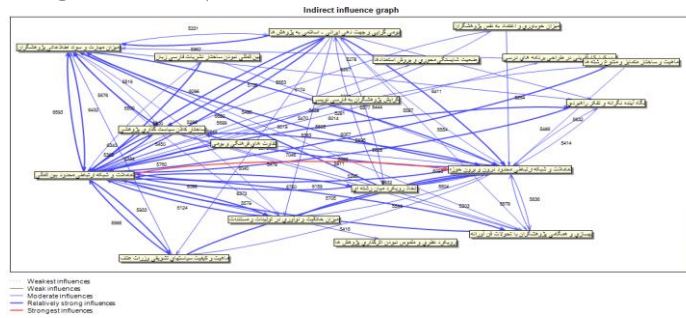
شکل دهی به آینده تولیدات علمی حوزه علوم انسانی است و می‌تواند برای تصمیم‌گیران، تصویری فراگیر فراهم آورد. در شکل‌های ۴ و ۵ تأثیرات مستقیم شاخص‌ها بر سایر شاخص‌های سیستم در سطوح تأثیرگذاری مختلف مشخص شده است. چگونگی تأثیرگذاری شاخص‌ها به صورت ضعیف‌ترین تأثیرات، تأثیرات ضعیف، تأثیرات میانه، تأثیرات قوی و قوی‌ترین تأثیرات قابل مشاهده می‌باشد خطوط تیره‌تر بیانگر تأثیرات قوی‌تر میان عوامل است و سطح درج شده برای نمودار به درصدی از روابط متقابل اشاره دارد که در خروجی نرم‌افزار نمایش داده شده است. بدین معنی که هر چه این درصد کمتر باشد، نرم‌افزار بر روابط متقابل قوی‌تر تمرکز می‌کند. همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در نقشه تأثیرات غیرمستقیم نیز، دو عامل تعاملات و شبکه ارتباطی بین‌المللی و تعاملات و شبکه ارتباطی درون و برون حوزه دارای شدیدترین تأثیرات در آینده موضوع پژوهش شناخته شده‌اند. به‌طور کلی این نمودارها به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران کمک می‌کند تا در طراحی برنامه‌های پابرجا برای آینده، پویایی‌های سیستمی را در نظر داشته باشند و خبرگان پژوهش قادر خواهند بود با بررسی یافته‌های فرایند تحلیل‌های ساختاری مؤلفه شده در این بخش، در گام بعد نسبت به شناسایی و توافق درباره نیروهای پیشران نهایی پژوهش اقدام نمایند.

شکل ۳. نمودار شدت ارتباط در تأثیرگذاری مستقیم متغیرها (در سطح ۰.۲۵)

شکل ۴. نمودار شدت ارتباط در تأثیر گذاری مستقیم متغیرها (در سطح ۰.۵٪)

شکل ۵. نمودار شدت ارتباط در تأثیر گذاری غیرمستقیم متغیرها (در سطح ۰.۱۰٪)

پس از تحلیل و بررسی یافته‌ها در پانل مزبور و گفتگوی اعضا درباره میزان اهمیت و جایگاه آن‌ها به‌عنوان نیروی پیشران، شماری از عوامل کلیدی نهایی شده بر اساس اجماع و همگرایی اعضای پانل با یکدیگر در قالب یک نیروی پیشران، قابل ترکیب و تلفیق شناخته شدند. نتایج و توافقات نهایی به‌دست‌آمده در پانل خبرگان درباره ترکیب نهایی عامل پیشران مبتنی بر خروجی‌های نرم‌افزار به شرح جدول ۱۲ تبیین شده است.

جدول ۱۲. نهایی سازی عوامل کلیدی دوجبهی (ریسک یا هدف) در قالب نیروهای پیشران

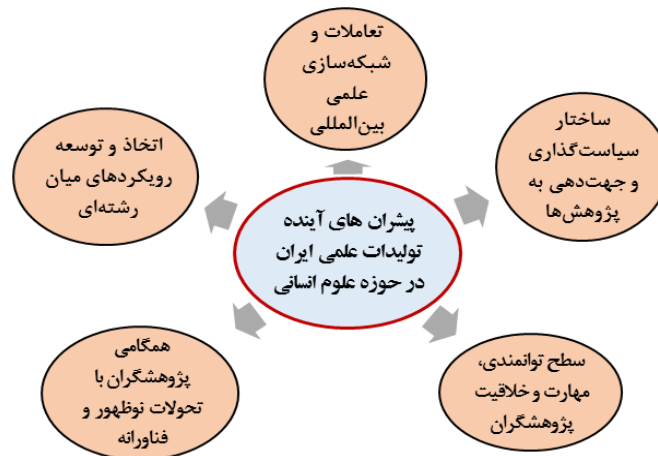
ردیف	عوامل کلیدی بحرانی شناسایی شده	عنوان نیروی پیشران
۱	تعاملات و شبکه ارتباطی بین‌المللی	تعاملات و شبکه‌سازی علمی بین‌المللی
۲	بومی‌گرایی و جهت‌دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش‌ها ساختار کلان سیاست‌گذاری پژوهشی ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی مدیران	ساختار سیاست‌گذاری و جهت‌دهی به پژوهش‌ها
۳	اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای تعاملات و شبکه ارتباطی درون و برون حوزه	اتخاذ و توسعه رویکردهای میان‌رشته‌ای
۴	میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات	سطح توانمندی، مهارت و خلاقیت پژوهشگران
۵	بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فناورانه	همگامی پژوهشگران با تحولات نوظهور و فناورانه

- عامل تعاملات و شبکه ارتباطی بین‌المللی به دلیل برخورداری از بیشترین تأثیرگذاری و تأثیرپذیری در مدل، با عنوان نهایی تعاملات و شبکه‌سازی علمی بین‌المللی به‌عنوان یک نیروی پیشران مستقل و مهم شناسایی شدند.
- چهار عامل ساختار کلان سیاست‌گذاری پژوهشی، بومی‌گرایی و جهت‌دهی ایرانی - اسلامی به پژوهش‌ها، ماهیت و کیفیت سیاست‌های تشویقی وزارت عتف و نگاه آینده‌نگرانه و تفکر راهبردی مدیران که همگی دارای تأثیرگذاری نسبتاً زیاد و تأثیرپذیری نسبتاً زیاد در مدل شناخته‌شده بودند، به دلیل نزدیکی مفهومی، از سوی خبرگان در قالب یک نیروی پیشران مهم و با عنوان ساختار سیاست‌گذاری و جهت‌دهی به پژوهش‌ها قابل جمع شناخته شدند.
- دو عامل اتخاذ رویکرد میان‌رشته‌ای و تعاملات و شبکه ارتباطی درون و برون حوزه که در تحلیل‌های ساختاری با اثرگذاری و اثرپذیری نسبتاً زیاد شناخته‌شده بودند، به دلیل نزدیکی مفهومی، از سوی خبرگان پژوهش در قالب یک نیروی

پیشران با عنوان اتخاذ و توسعه رویکردهای میان‌رشته‌ای جمع‌بندی و نهایی شدند.

- دو عامل کلیدی شناسایی شده دیگر یعنی میزان مهارت و سواد اطلاعاتی پژوهشگران و میزان خلاقیت و نوآوری در تولیدات و مستندات نیز توسط اعضای پانل در قالب یک نیروی پیشران مهم دیگر با عنوان سطح توانمندی، مهارت و خلاقیت پژوهشگران جمع‌بندی و نهایی گردید و واجد ویژگی پیشران بودن در مدل طراحی شده شناخته شدند.
- سرانجام، عامل بهسازی و همگامی پژوهشگران با تحولات فناورانه با عنوان نهایی همگامی پژوهشگران با تحولات نوظهور و فناورانه توسط اعضای پانل به عنوان نیروی پیشران پنجم در پژوهش حاضر شناسایی شد.

بر این اساس، ده عامل کلیدی و نهایی شده توسط نرم‌افزار در این پژوهش در قالب پنج نیروی پیشران مبتنی بر اجماع خبرگان نهایی گردید و به شرح شکل ۶ نمایش داده شده است. اگرچه نقش و تأثیر این پنج نیروی پیشران، در شکل دهی به آینده برون داده‌های علمی ایران در حوزه علوم انسانی، لزوماً به یک اندازه نیست.

شکل ۶. پنج نیروی پیشران شناسایی شده مؤثر بر آینده تولیدات علمی ایران در حوزه علوم انسانی

همه متغیرهای ارزیابی شده در این بخش از پژوهش، در تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها نقش‌آفرین هستند و لازم است وضعیت احتمالی آن‌ها در تحلیل و توصیف بدیل‌های احتمالی آینده تولیدات علمی در حوزه علوم انسانی، مورد توجه قرار گیرند. در نتیجه، با توجه به عدم قطعیت‌ها و روند تطور عوامل اثرگذار، نظام تولید علم ایران در آینده و در صورتی که بخواهد با تحولات جهانی در این عرصه همگام باشد، باید پیچیدگی‌های ساختاری و تحولات محیط کلان اجتماعی، اقتصادی، فناورانه و سیاسی را در نظر داشته باشد. تنها نکته بدیهی آن است که یگانه راه رویارویی و سازگاری موفق در این مسیر، آینده‌اندیشی، تفکر راهبردی و پیش‌تدبیری است.

بحث و نتیجه‌گیری

به‌طور مشخص، وضعیت علوم انسانی در کشور از منظر علمی و پژوهشی، دارای جایگاهی ویژه در حوزه سیاست‌گذاری و توسعه است و درک وضعیت مطلوب آن در فرایند توسعه با توجه به ظرفیت‌های بومی، شناخت آسیب‌ها و چالش‌های موجود، شناسایی گزینه‌های بدیل پیش‌رو و ارتقای سهم دانش‌های مرتبط در برنامه‌های توسعه، می‌تواند نقش مهمی در مسیر توسعه پایدار کشور ایفا نماید. از این‌رو در این پژوهش تلاش شد تا با بررسی تعداد مدارک علمی ایران در حوزه علوم انسانی با رویکرد آینده‌پژوهی وضعیت گذشته، حال و عوامل تأثیرگذار بر آن بررسی شود. با بررسی‌های انجام‌شده پنج نیروی پیشران شامل تعاملات و شبکه‌سازی علمی بین‌المللی، ساختار سیاست‌گذاری و جهت‌دهی به پژوهش‌ها، اتخاذ رویکردهای میان‌رشته‌ای، سطح توانمندی، مهارت و خلاقیت پژوهشگران و همگامی پژوهشگران با تحولات نوظهور و فناورانه، بر اساس یافته‌های تحلیل ساختاری و تأیید خبرگان پژوهش، به‌عنوان نیروهای پیشران در ساخت بدیل‌های آینده برون‌دادهای علمی ایران در حوزه علوم انسانی شناخته شدند. به‌طور کلی، سه پیشران نخست، نیروهایی در حوزه سیاست‌گذاری و حکمرانی آموزش عالی به شمار می‌روند و درجه اهمیت یا میزان

تأثیر گذاری/تأثیر پذیری آن‌ها بر اساس امتیازات تحلیل ساختاری بالاتر بوده است و دو نیروی پیشران بعدی، با محتوای دانش و قابلیت کنشگران و پژوهشگران تحصیلات تکمیلی صورت‌بندی شده‌اند که در مجموع از نظر میزان اهمیت (درجه تأثیر گذاری / تأثیر پذیری) در مرتبه بعدی قرار گرفته‌اند. در میان نتایج پژوهش در خصوص پیشران‌های شناسایی شده، دو پیشران سطح توانمندی، مهارت و خلاقیت پژوهشگران و نیز همگامی پژوهشگران با تحولات نوظهور و فناورانه با نتایج پژوهش‌گرایی که نشان داد عنصر کارآفرینی به‌عنوان نیروی پیشران تأثیرگذار بر آینده آموزش علم اطلاعات و دانش‌شناسی ایران شناخته شده است و با نتایج تحقیق مدانلو جویباری و همکاران (۱۴۰۰) مبنی بر اینکه تجاری‌سازی دانش، مدیریت دانش و استعدادیابی پژوهشی به‌عنوان مؤلفه‌های راهبردی در توسعه آموزش عالی است، مطابقت دارد. همچنین پیشران تعاملات و شبکه‌سازی علمی بین‌المللی به‌عنوان یکی از نیروهای پیشران تغییر در آینده مدارک علمی ایران در حوزه علوم انسانی شناخته شده است که با یافته‌های پژوهش گودرزی و همکاران (۱۳۹۷) که نشان دادند ارتباطات بیرونی به‌عنوان عوامل اصلی توسعه کارآفرینی دانشگاه‌ها است و با نتایج تحقیق مدانلو جویباری و همکاران (۱۴۰۰) مبنی بر بین‌المللی‌سازی دانش در توسعه آموزش عالی در یک راستا قرار دارد. علاوه بر این نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار در آینده بروندهای علمی ایران ساختار سیاست‌گذاری و جهت‌دهی به پژوهش‌ها می‌باشد که با یافته‌های پژوهش‌گرایی که بر گرایش به بازنگری در ساختار آموزش و پژوهش در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی تأکید می‌کند، همخوانی دارد.

با توجه به اهمیت انکارناپذیر رشته آینده‌پژوهی که تجلی آن در قوانین و اسناد بالادستی از جمله سند چشم‌انداز و برنامه‌های توسعه‌ای کشور مشهود است و بیانگر اهمیت پژوهش‌ها و پروژه‌های آینده‌پژوهی می‌باشد، این پژوهش با ارائه تصویر جامعی از پژوهش‌های ایران در حوزه علوم انسانی به دنبال کلان‌نگری مطالعات انجام شده در این حوزه‌ها است. به امید آنکه رهنمودی برای هدایت مطالعات و پژوهش‌های آتی در جهت توسعه و

افزایش کمیت و کیفیت هرچه بیشتر مطالعات حوزه علوم انسانی در عرصه‌های بین‌المللی باهدف دستیابی به آینده‌ای مطلوب و افزایش اعتبار علمی ایران در این حوزه در جهان باشد.

پیشنادهای پژوهش

پیشنادهای کاربردی

- ۱- فراهم‌سازی الزامات و شرایط محیطی و علمی، با بین‌المللی و تجاری‌سازی دانش، برای تحقق راهبردهای متناسب دانشگاه با محیط.
- ۲- حمایت از پژوهشگران برای شرکت در کنفرانس‌های سالیانه انجمن‌های علمی به‌منظور افزایش تعاملات و شبکه‌سازی بین‌المللی.
- ۳- ایجاد بسترهای مناسب برای پژوهشگران جهت استفاده از فرصت‌های مطالعاتی.
- ۴- کمک به توانمندسازی نشریات برای حضور در عرصه‌های بین‌المللی و نمایه‌سازی در پایگاه‌های معتبر.

پیشنادهای پژوهش‌های آینده

- ۱- مطالعه میزان تقاضا در آینده برای تحصیل در رشته‌های علوم انسانی در افق‌های زمانی پیش‌رو با استفاده از مطالعات آینده‌پژوهی.
- ۲- مطالعه کیفیت سواد علمی پژوهشگران حوزه علوم انسانی به‌عنوان ابزارهای اصلی پژوهش و میزان همگامی آن‌ها با دیگر تحولات و پیشرفت‌های این حوزه.
- ۳- مطالعه و بررسی چگونگی تعامل و ارتباط حوزه علوم انسانی با سایر حوزه و مزایا و موانع پیشروی آن.
- ۴- تحلیل و ارزیابی پژوهش‌های نویسندگان و پژوهشگران ایرانی در سایر حوزه‌های موضوعی در سطح بین‌المللی با رویکرد مطالعات آینده و آینده‌پژوهی.
- ۵- مطالعه موانع، محدودیت‌ها و چالش‌های پیش‌رو در مسیر ارزیابی انتشارات علمی در حوزه علوم انسانی و ارائه راهکارهایی در جهت رفع چالش‌ها و موانع.

تعارض منافع

نویسنده تعهد می‌کند که هیچ تعارض منافی در این مقاله وجود ندارد.

منابع و مآخذ

حمدی‌پور، افشین، زوارقی، رسول و ثبات حق، اعظم. (۱۴۰۱). «تحلیل الگوهای انتشاراتی حوزه‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی ۵۰ کشور پیشرو در مقایسه با کل تولیدات علمی آنها در وبگاه علوم». *پژوهش‌نامه علم‌سنجی*، دوره ۸، شماره ۱، ۹۷-۱۲۲.

خورشیدی، غلامحسین و پیشگاهی، شیوا. (۱۳۹۱). «پیش‌نیازها و موانع تحقیق و توسعه علوم انسانی میان‌رشته‌ای». *مطالعات میان‌رشته‌ای علوم انسانی*، دوره ۴، شماره ۲، ۱-۱۵.

زالی، نادر. (۱۳۹۲). *آینده‌نگاری راهبردی در برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای*. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

طاهری دمنه، محسن، ذاکری، علی و اسدینیا، ابوالفضل. (۱۴۰۱). «فرا تحلیل موضوعی و بررسی انتقادی پژوهش‌های میان‌رشته‌ای در زمینه آینده‌پژوهی». *مطالعات میان‌رشته‌ای در علوم انسانی*، دوره ۱۴، شماره ۳، ۴۹-۸۶.

طایفه باقر، دلبر، ابادری، زهرا، مرادی، شیما و باب‌الحوائجی، فهیمه. (۱۴۰۱). «مدل ارزیابی اثربخشی پژوهش‌های علوم انسانی در ایران». *پژوهش‌نامه علم‌سنجی*، دوره ۸، شماره ۱، ۱-۳۴.

علی‌نژاد چمازکتی، فاطمه. (۱۴۰۱). *آینده‌پژوهی برون‌دادهای علمی ایران مبتنی بر نمایه هنر و علوم انسانی*. طرح پژوهشی، شیراز، پایگاه استنادی علوم جهان اسلام.

قربانخانی، مهدی و صالحی، کیوان. (۱۴۰۱). «تبیین کژکارکردهای بازدارنده مرجعیت علمی در علوم انسانی». *مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی*، دوره ۱۰، شماره ۳، ۳۵-۷۰.

گرای، احسان. (۱۳۹۵). *آینده‌نگاری راهبردی آموزش علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران با رویکرد برنامه‌ریزی سناریو مینا*. رساله منتشر نشده دکترا، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی.

گودرزی، ریحانه، حسینی، رسول و طبائیان، کمال. (۱۳۹۷). «چارچوبی برای توسعه کارآفرینی دانشگاهی در رشته‌های علوم انسانی در ایران». توسعه کارآفرینی، دوره ۱۱، شماره ۴، ۶۶۱-۶۷۹.

مدانلو جویباری، سپیده، طبری، مجتبی، یوسف زاده، مسعود و باقر زاده، محمدرضا. (۱۴۰۰). «شناسایی و رتبه‌بندی ابعاد توسعه نظام آموزش عالی ایران با رویکرد آینده‌پژوهی». مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، دوره ۱۰، شماره ۱۹، ۲۸-۲۴.

ناظمی جنابی، فاطمه و فضلی، صفر. (۱۴۰۰). «تحلیل استنادی مقالات علمی-پژوهشی آینده‌پژوهی در ایران». آینده‌پژوهی انقلاب اسلامی، دوره ۲، شماره ۲، ۳۵-۵۵.

Barnett, R. (۱۹۹۰). *The Idea of Higher Education*. McGraw-Hill Education.

Bell, W. (۲۰۰۸). *Foundations of Futures Studies: Human Science a New Era*, NewBrunswic NewJersey: Transaction Publishers.

Emami Gharetappeh, E, Osareh, F. & Ebrahimi, S. (۲۰۲۳). Identification of the Driving Forces Affecting the Future of Research in the Field of Scientometrics in Iran based on the Characteristics of the Knowledge-Based Society. *International Journal of Information Science and Management*, ۲۱(۱), ۳۶۳-۳۷۶.

Evon, G. (۲۰۰۹). The Conservation of Knowledge and Technology, Academic Research Library, *Asian Studies Review*, ۳۳, ۱-۹.

Godet, M. Durance, P. & Gerber, A. (۲۰۰۸). *Strategic Foresight: Use and Misuse of Scenario Building*. Work Paper Laboratoire d'Innovation de Prospective Stratégique et d'Organisation, Paris.

- Marzban, E. & Mohammadi, M. (۲۰۲۰) From Solid Government to Self Governance: Future Scenarios for Electricity Distribution in Iran, *Journal of Futures Studies*, ۲۴(۳), ۱۷-۳۵.
- Palumbo, L. Bussmann, J. D. & Kern, B. (۲۰۲۱). The Value of Subject Specialization and the Future of Science Liaison Librarianship. *College & Research Libraries*, ۸۲(۴), ۵۸۴-۶۰۸.
- Ruth, K. (۲۰۰۴). Futures Thinking to Achieve Sustainable Development at Local Level in Ireland, *The Journal of Futures Studies*, ۱(۲), ۳۵-۴۲.
- Saritas, O. Burmaoglu, S. & Ozdemir, D. (۲۰۲۲). The Evolution of Foresight: What Evidence is there in Scientific Publications? *Futures*, ۱۳۷, ۱۰۲۹۱۶.
- Glenn J.C. & Gordon T.J. (۲۰۰۹). *Introduction to the Futures Research Methods Series*, The Millennium Project.